

Mellem moral – og personforbrydelse

Om reformeringen af den italienske seksuallovgivning

AF KENNETH REINICKE

Loven om seksualforbrydelser i Italien har i generationer beskyttet en voldelig, mandsdomineret optræden i det private og familiære rum. I den italienske retstradition er kvinden ofte blevet dømt som medskyldig i voldtagtsager. Der skulle gå over 60 år før den italienske stat anerkendte, at voldtagt er en "forbrydelse imod personen" og ikke "en forbrydelse imod den offentlige moral".

Ændringerne i seksualvoldslovgivningen i Italien signalerer en vigtig kulturel forandring i opfattelsen af kvindens krop og civilrettigheder. I denne artikel vil jeg først og fremmest se nærmere på den italienske seksualvoldslovgivnings indhold og diskussionerne omkring ændringerne i denne. Herunder de kulturelle kønskonstruktioner, der eksisterer i det italienske samfund, og som danner baggrund for lovgivningens udformning. Det empiriske arbejde, der ligger til grund for artiklen, er lovgivningsmateriale, kvindepolitiske månedss- og ugeblade, samt en række interview, foretaget i forbindelse med min Ph.D. afhandling om den italienske feministbevægelse, i foråret og sommeren 1997. Jeg har blandt andet interviewet italienske kvinder fra antivoldscentre. For at indramme og forklare de dominerende kønstræk i det italienske samfund, tager jeg udgangspunkt i den franske sociolog Pierre Bourdieus studier af maskuliniteten i middelhavslandene.

DE KULTURELLE MYTER OM VOLDTÆGT

Der findes ingen kulturer, selv ikke de mest demokratiske, hvor manden og kvindens seksuelle problematiseringer og ære-skam relationer vægtes på lige vis i såvel privat som offentlig sfære. I Italien, indtil 1969, var kvindelig utroskab indenfor ægteskabet en forbrydelse, som blev straffet hårdere og anderledes end hos manden. Kvinden måtte ofte forlade hjemmet og det blev forbudt hende at se hendes børn. Fabrizia Castagna, fra antivoldscentret i Rom, forklarer om det ulige magtforhold:

“I den gamle italienske machokultur var det værste man kunne gøre at tage noget fra en anden mands ejendom. Hvis en mand voldtog en andens mand kone, havde den voldtagne kvindes mand kulturelt set lov til voldtage voldtægtsmandens kone. Voldtægten var, i første række, en forbrydelse imod mandens ejendom enten i form af hans datter eller kone. Kvinden var udelukkende et objekt i dette spil. Disse problematiseringer lever i nutidens Italien stadig videre i mafia-miljøer”.

Voldtægt er ofte blevet beskrevet som mandens krigshandling imod kvinden på det seksuelle territorium. Den engelske sociolog, Anthony Giddens (1992), har beskrevet voldtægt som mænds sidste krampetrækninger i deres forsøg på at forsvare patriarkatet. Seksualvold åbner op for en diskussion om mænds besværligheder med at italesætte dem selv og komme ud over de stereotype maskuline handlemønstre. Et af de store spørgsmål er, om det maskuline herredømme og dets symbolske værdier er reelt truet i Italien.

Spørgsmålet om vold og voldtægt åbner op for en diskussion om institutionelle og juridiske forhold. Ligeledes rejser debatten spørgsmål om eksistensberettigelsen af den kultur, der ligger til grund for den overordnede juridiske praksis. Det er klart, at der blandt dommere og advokater er brug for en omdefinering af de kulturelle normer,

som fastlåser kvindens position i familien og samfundet.

DEN ITALIENSKE SEKSUALVOLDSLOV

I Februar 1995 kan man, på forsiden af det egentlige kvindeblad “Anna”, se overskriften “Voldtægt”. Bladethar foretaget en rundspørge vedrørende nødvendigheden af en lovgivningsændring på området, samt opstillet en direkte appel til de italienske folkevalgte om at indføre en ny seksualvoldslov. Budskabet er klart: for at stoppe voldtægt, behøves en strengere lov. Ugebladet samler 220.000 underskrifter, hovedsageligt fra kvinder som ønsker en lovgivningsændring. Disse bliver afleveret den 8. Marts samme år til præsidenten for det italienske parlament, den feministfjendske Irene Pivetti fra løsrivelsespartiet “Lega Nord”.

Den gamle fascistiske seksualvoldslov i Italien, “Rocco” fra 1930, definerer voldtægt som en forbrydelse, der ligger indenfor straffeloven om “forbrydelse imod den offentlige moral og god sædvane”. Selv voldshandlingen er delt op i to områder; “kødelig forening”(penetrering) og “libidinøse voldelige handlinger”. Disse forbrydelser kunne respektivt resultere i op til mellem 3-10 års fængsel og 2-8 års fængsel. Seksuelle handlinger med unge under 14 år var i sig selv en forbrydelse.

Initiativerne til at reformere den italienske seksualvoldslov “Rocco” startede i 1979. Store dele af feministbevægelserne havde kritiseret den italienske stat for at bekymre sig mere om voldtægtforbrydernes retsikkerhed end ofrenes. Der blev startet en underskriftindsamling af forskellige grupper af feminister. Hovedpunkterne var: ændring af definitionen på seksualvold fra “forbrydelse imod den offentlige moral” til “forbrydelse imod personen”, ophævelse af adskillelse af penetrering og libidinøse voldshandlinger, automatisk og uigenkaldeligt sagsanlæg vedrørende seksualvold.

*Demonstration mod den fascistiske seksualvoldslov "Rocco". Rom, 1978.
Illustration fra det italienske kvindeblad noidonne, april 1996.*

Det var ikke alle italienske feminister, der sympatiserede med lov-initiativerne. Kvindebevægelsen, omkring “libreria delle donne” (kvindeboghandlen) i Milano, hævdede, at hele det italienske lovgivningsapparat var så korruperet og mandsdomineret, at en ny lov ikke ville ændre på noget. De mente, at det var afgørende for implementeringen af en ny seksualvoldslovgivning, at der samtidig skete en ændring af den sociale kultur forbundet til den juridiske praksis. Det havde i den juridiske retstradition, blandt dommere og advokater, været praksis at opfatte ofret som medskyldig i voldtægtssager. Mange kvinder turde derfor ikke møde op i retssalene.

Dele af den italienske feministbevægelse var, dengang som nu, præget af ekstreme anti-institutionelle attituder. I forbindelse med seksualvoldsloven blev det opfattet som et paradoks, at den kvindelige subjektivitet og volden imod denne, skulle kunne indeholdes og afhjælpes i en lovparagraf. Visse dele af feministbevægelsen ønskede ikke særordninger, som ville stadfeste kvinden som det “svage køn”. Dele af feministbevægelsen ville endvidere udforme en lov, som straffede den anklagede hårdere og beskyttede ofret bedre.

DE TIDLIGERE KVINDEREFORMER

De italienske kvinder blev først “rigtige” borgere i 1946, da den kvindelige stemmeret blev gennemført. 1970'erne var perioden for de markante juridiske kvindereformer. De italienske kvinders, og den italienske feminismes, største triumf er uden tvivl loven om den frie abort, som blev vedtaget i 1978. I den fascistiske “Rocco” lovgivning var abort, indeholdt i artiklen om “forbrydelser mod helhedens og racens sundhed” og kunne medføre op til 5 års fængsel, både for den som udførte indgrebet, og for kvinden som aborterede.

I 1975 skete der en reformering af familielovgivningen. Denne betød bl.a., at den italienske familie overgik fra “faderlig auto-

ritet til forældre autoritet”. Hvilket konkret medførte, at der blev indført fælles forældremyndighed og fælles ejendomsret til familieformuen, der kan siges at være den italienske republiks vigtigste opgør med den fascistiske civillovgivning.

Skilsmissedebatten prægede det italienske samfund fra midten af 1960'erne, og ligesom ved abortlovgivningsdebatten var den katolske del af det italienske samfund bekymret for, hvilke moralske konsekvenser skilsmisseloven kunne afstedkomme. Men den første december 1970 blev det så endeligt muligt for de italienske kvinder at lade sig skille.

De italienske kvinders strategier i 1970'erne var de hårde konfrontationer, for at sikre sig de basale civilrettigheder. Et af kvindebevægelsens mål i 1970'erne var at separere seksualiteten fra moderskabet og kvinden fra moderrollen. Feministbevægelserne ønskede at skabe en forståelse for den “frie og autonome” kvindekrop. Man efterstræbte kropslige og personlige oplevelser, som forstærkede de kvinde-individualistiske behov. Abortdebatten havde været vigtig for den italienske kvindebevægelse, fordi den symboliserede retten til at bestemme over egen krop. Vedtagelsen af den fri abort indikerede dog også et skift i naturligførelsen og udbredelsen af den feministiske bevidsthed. De lovmæssige erobringerne fik den generaliserede samfundsmæssige støtte til de kvindepolitiske spørgsmål til at falde. Konsekvensen af den svigtende tilslutning har været, at kvindebevægelsen nu, mere end tidligt i 1970'erne, kæmper for “bare” at holde debatten i gang.

SEKSUALVOLDSDEBATTEN

I PARLAMENTET

Spørgsmålet om en revidering af den italienske seksualvoldsparagraf har været forsøgt ændret tre gange i det italienske parlament. For hver gang revisionen af seksualvoldsloven har været rejst i parlamentet, har udformningen fjernet sig mere og mere fra

det oprindelige lovforslag, der blev udarbejdet af de italienske feminister.

Første ændringsforsøg var i 1980-81. Det var specielt det italienske kommunistparti PCI, der var aktive i parlamentet for at få ændret seksualvoldsparagraffen. Man prøvede at få indført en speciel straf ved gruppevoldtægt og automatisk sagsanlæg ved både voldtægt inden- og udenfor hjemmet. Der bredte sig protester fra de kristelige demokrater, som havde været ved regeringsmagten siden republikkens indførelse i 1948 og som, sammen med den katolske kirke, ikke ønskede at opfatte vold i familien som en forbrydelse.

For anden gang, i 1984-86, forsøgte det italienske parlament igen at revidere loven. Det lovforslag, som blev debatteret, indeholdt krav om, at voldtægt "på gaden" automatisk ville blive retsforfulgt. Voldtægt begået af en samlever eller ægteemand skulle meldes. Det var igen de kristelige demokrater, som ønskede at opretholde denne adskillelse af familie og samfund, det "dobbelte regime". Der kom endvidere forslag om at sanktionere specielt hårdt i seksualvoldssager, hvor der havde været mindreårige indblandet. Et lovforslag, som ikke mødte modstand, var forslaget om forbrydelsen ved at "begå seksuelle handlinger ved mindreåriges tilstedeværelse". Dette kan i en Michel Foucault sk forstand tolkes som et eksempel på, hvordan den italienske stat har forsøgt at indordne og disciplinere seksualiteten.

Tredje ændringsforsøg var i 1988-89, hvor seksualvoldsløvsforslaget, om ophævelse af det "dobbelte regime", blev vedtaget i senatet. Da det skulle vedtages i parlamentet, var der igen stor uenighed, og det "dobbelte regime" overlevede igen.

Fra 1989 -1995 var der ingen initiativer til at reformere den italienske seksualvoldsløvslov. En årsag kan være, at det italienske politiske system var rystet og bedøvet af de voldsomme institutionelle oprydningsforsøg, der begyndte i 1992 (operation rene hænder).

Debatten om reformeringen af den italienske seksualvoldsløvgivning har kredset om følgende emner:

- Definitionen af forbrydelsen.
- Straffen.
- Sex med mindreårige.
- Gruppevoldtægt.
- Tvungent og uigenkaldeligt sagsanlæg eller frivilligt sagsanlæg.

DEFINITIONEN PÅ FORBRYDELSEN. Her har uenigheden drejet sig om, hvorvidt følgende formulering var tilstrækkelig: "enhver som med vold tvinger eller narrer nogen til at begå eller underlægge sig seksuelle handlinger". De fleste venstrefløjsspartier ønskede, at der i lovteksten skulle tilføjes "også samlever og ægteemand".

STRAFFEN. Som i andre juridiske problemstillinger er betydningen af en forhøjelse af strafferammen blevet diskuteret. Fortalerne hævdede bl.a. at det var vigtigt med en højnelse af strafferammen, fordi det symbolsk ville meddele det italienske samfund, at voldtægt var overgået fra moralforbrydelse til personkriminalitet. Der har generelt i Italien hersket en stemning for at skærpe straffen for seksuelle forbrydelser. De mest radikale har ønsket en strafferamme fra 8 - 13 år, hvorimod bl.a. PPI (det reformerede kristeligt demokratiske parti) kun ønskede en strafferamme fra 2 - 8 år. Den gamle "Rocco" lov gik fra 3 - 10 år.

MINDREÅRIGE. Den gamle "Rocco" lov opfattede enhver, som havde sex med et barn under 14 år som voldtægtforbryder. De fleste partier i Italien ønskede at opretholde aldersgrænsen på 14 år. Nogle få politikere ønskede den nedsat til 13 år, ligesom der var krav om livstidsstraf, hvis ofret var under 10 år.

GRUPPEVOLDTÆGT. Her var det kontroversielle, om den som "kun" kiggede på, også kunne straffes.

TVUNGENT ELLER FRIVILLIGT SAGSANLÆG var også til debat. Den gamle "Rocco" lov tillod frivilligt, men uigenkaldeligt, sagsanlæg inden 90 dage efter forbrydelsen.

I 1995 blev en revidering af den italienske seksualvoldsparagraf igen taget op til debat. Udover det "sædvanlige" lovforslag om ændring af voldtægt fra "forbrydelse imod moralen" til "forbrydelse imod personen", var der en nyskabelse. Det blev foreslået at ophæve distinktionen mellem "kødets forening" (penetrering) og "libidinøse voldelige handlinger". Den nye seksualvoldslovgivning blev vedtaget 15. februar 1996 og blev kaldt "kvinde-loven", fordi det var kvindelige parlamentsmedlemmer, som havde været mest aktive med at få den gennemført. Den var, ligesom lovforslaget om "seksualundervisning i folkeskolen", et eksempel på, at partierne på tværs af alliancer kunne arbejde sammen, når der var store kulturelle forandringstiltag i luften.

Da seksualvoldsloven blev vedtaget, i både parlamentet og i senatet 15. februar 1996, kom den i hovedtræk til at indeholde følgende:

- Seksualvoldsloven flytter voldtægt fra overskriften IX i straffeloven omhandlende "forbrydelser imod den offentlige moral og god sædvane", til overskriften XII omhandlende "forbrydelser imod personen". Seksualforbrydelser bliver altså, efter 14 års parlamentarisk tovtrækkeri, endelig en forbrydelse imod personen og ikke længere imod moralen.
- Introduktion af en ny definition på seksualvold som forbrydelse. Der eksisterer ikke længere en skelnen mellem penetrering og libidinøse voldshandlinger.
- Skærpelse af strafferammen.
- Indførsel af betegnelsen "mindre alvorlige" forbrydelser.
- Seksuelle handlinger med mindreårige (14 år) er stadig strafbart. Seksuelle handlinger mellem mindreårige er kun tilladt, hvis der ikke er mere end 3 års forskel på de invol-

verede, og hvis den yngste involverede ikke er under 13 år.

- Gruppevoldtægt er ikke længere en mere alvorlig forbrydelse, men bliver derimod en selvstændig forbrydelse. Alle personer, der deltager bliver kendt skyldige. Der indføres mildere straffe til personer, som kun har deltaget perifert i forbrydelsen.
- Seksualvold mod mindreårige indbefatter automatisk sagsanlæg. Seksualvold mod voksne skal meldes inden for 6 måneder. Alle andre typer forbrydelser i Italien skal meldes inden 3 måneder.
- Tvungen AIDS – test af den anklagede.
- Det blev endvidere vedtaget, at det blev forbudt "at stille spørgsmål om ofrets privatliv og seksualliv" hvis ikke det havde betydning for rekonstruktionen af forbrydelsen. Debatten i Italien om seksualvoldslovgivningen har fokuseret meget på, hvordan man kunne beskytte ofret for de ydmygende og ubehagelige spørgsmål, der fulgte med opklaringsarbejdet omkring hvilken karakter af seksualvold, ofret havde været udsat for.

KONSEKVENSERNE AF DEN NYE SEKSUALVOLDSLOVGIVNING

Det er blevet diskuteret meget, om den nye lov var bedre end den gamle lov. Betød den nye seksualvoldslov mindre eller større problemer for dommere, advokater og den enkelte italienske kvinde. Var loven kun en ændring af overskriften, eller var den konkret mere brugbar til at forsvare kvindeskroppen. Havde man med den nye lov skabt en juridisk virkningsfuld definition på seksualvold?

Omkring straffens længde, er det blevet fremhævet som en skandale, at voldtægtforbrydere, der fik en straf på mindre end 2 år, kunne benytte sig af reglen om, at straffe under 2 år kunne der forhandles om. Problemerne, med at kvinderne selv skal anklage voldtægtsforbryderen, er f.eks., at kvinder, når de ankommer til skadestuer og politistationer, bliver frarådet at anklage perso-

*Demonstrerende kvinder imod seksualvoldsloven. Rom, 1978.
Illustration fra det italienske kvindeblad noidonne, april 1996.*

nen, hvis det er foregået indenfor familien. En konsekvens af ophævelsen af skelnen mellem penetrering og libidinøse volds-handlinger er, at kvinder kan slippe for de gynækologiske undersøgelser, der før var tvungent når penetrering skulle bevises.

Et forhold, som er meget kontroversielt selv om det umiddelbart lyder som et frem-skridt, er det uigenkaldelige sagsanlæg. Det kan være svært, for den voldsramte kvinde tidligt i processen, at afgøre om hun ønsker at køre en måske flerårig retssag igennem. Mange feminister var imod det automatiske og uigenkaldelige sagsanlæg, fordi de beto-nede friheden til at vælge som det vigtigste. Her er det vigtigt at medreflektere, hvor socialt besværligt det kan være for kvinder at køre en retssag igennem, hvis “kulturen” ikke samtykker med handlingen. Indtil midten af 1980'erne var den kulturelle op-fattelse af voldtægt sådan, at kvinden næsten altid blev betragtet som medskyldig.

Indførslen af betegnelsen, mindre alvorlige forbrydelser, gør det svært at retsforfølge voldshandlinger i familien. Ligeledes besværliggør det dommernes arbejde med at definere grænserne for, hvornår en seksualforbrydelse er grov eller mindre grov. Den gamle “Rocco” lov gav på dette område større sikkerhed. Forlængelsen af anklagefristen fra 3 til 6 måneder gør det sværere at bevise forbrydelsen og forlænger det tidsrum, hvor kvinderne kan komme under pres fra en familiær voldsmand.

Ugen efter at den nye seksualvoldslov var vedtaget, kunne man i det ugentlige maga-sin “Avvenimenti” læse, at en journalist ved præsentationen af nye hjem for voldsramte kvinder havde foreslået oprettelsen af hjem “for voldtægtsanklagede mænd”. I stedet for, at det var kvinderne som skulle forlade hjemmet og hverdagen, kunne det være mændene som blev fjernet fra deres hjem-stavnskommune. Ideen med forslaget var, at voldtægt var en “affære”, der vedkom mænd. Det er mændene, som er de egentlige hovedpersoner. Det er dem, som skal forsøge at tackle deres følelsesliv bedre og

finde en ny måde at være mænd og fædre på.

Den symbolske sejr, og betydning ved lo-vens vedtagelse og fjernelsen af kvindeopfat-telsen fra “Rocco” loven, var stor for de ita-lienske kvinder. Der var dog en del kvindeli-ge parlamentsmedlemmer, som ikke mente, at ændringen fra “forbrydelsen imod mora-len” til “forbrydelse imod personen” skulle accepteres for enhver pris, hvis indholdet blev forringet. Christina Zoffoli fra anti-voldscentret i Rom karakteriserede, i et af mine interview, lovens vedtagelse således:

“Indenfor den italienske familie er det vig-tigt, at man nu har uigenkaldeligt sagsan-læg, fordi kvinden, hvis hun samlever med sin voldsmand, vil være tilbøjelig til at træk-ke anklagen tilbage. Det er lettere for en kvinde, som er bevidst om sine civilrettig-heder at anklage voldsforbryderen. Om hun gør det eller ej afhænger af den fami-liære kontekst og om den behandling hun har fået af de implicerede myndigheder. Der er dog stadigvæk ekstremt mange for-hold, som kan afholde kvinder fra at tage springet i den italienske kultur. Spørgsmålet om hvordan vold indenfor familien skal tol-kes er stadig meget kontroversielt.”

Loven bliver betegnet som en af de eneste juridiske erobringer, som de italienske kvin-der har opnået i 1990'erne. Mange parla-mentsmedlemmer stemte for loven, til trods for de svage punkter, fordi man i de sidste 15 år forgæves havde forsøgt at refor-mere loven. Den største forhindring, for at få den nye seksualvoldslovgivning på plads, har været kampen imod den overordnede familiedominerede kulturopfattelse. Den italienske familie har altid været en enhed, som ikke gav lige rettigheder til de enkelte medlemmer. Dette fremgår f.eks., af artikel 37 fra den italienske grundlov fra 1948, hvori der om ligeløn står:

“Den italienske kvindearbejder har krav på de samme arbejds- og lønrettigheder som

mandlige arbejdere. Arbejdsbetingelserne bør opfyldes i henhold til kvindens essentielle familiefunktioner...”

Demokratiske relationer har altså, juridisk set, været svære at indpasse, når de omhandlede familiesfæren.

ANTIVOLDSCENTRE

Der eksisterer i Italien en landsdækkende organisation for antivoldcentre (“Rete delle case e dei centri anti violenza”). Der er ca. 20 antivoldsgrupper, som hører ind under organisationen. De fleste antivoldcentre tilbyder, udover telefonisk bistand til voldsramte kvinder, også konkret psykolog og lægehjælp. Der er i de fleste centre overnatningsmuligheder. De fleste henvendelser til voldscentrene drejer sig ikke om voldtægt, men om vold i bredere forstand indenfor familien. Der er en stigning i henvendelser til voldscentrene, hvilket ikke indikerer, at volden er stigende, men at de italienske kvinder i større grad nedbryder barriererne omkring den skyld og skamfølelse, der er tilstede i familiære-voldssager.

I 1988 blev “Telefono Rosa” (voldslin-

jen) dannet. Den består af ca. 50, hovedsageligt frivillige advokater og psykologer, som rådgiver voldsramte kvinder. Indtil juni 1996 havde “Telefono Rosa” svaret på ca. 120.000 opkald. Den 28. Februar 1995 blev der i Rom, i samarbejde med det italienske telefonselskab og “telefono rosa”, afholdt en konference om vold imod kvinder. Analysen, foretaget af medarbejdere ved “voldslinjen”, viste at den type kvinde som i 1994 oftest var udsat for vold indenfor familien var: en gift kvinde mellem 25-45 år, mor til et eller flere børn, udearbejdende med en mediehøj indkomst. Der var sket en stigning blandt volds mænd med universitets uddannelse fra 10% til 21% og blandt volds mænd med mellemlang uddannelse fra 32.3% til 40.2%. Der er dog, ifølge Christina Zoffoli fra antivoldscetret, kun en lille forskel på, hvilke sociale lag som producerer voldtægtsforbrydere. Hun udtrykker det således:

“Det drejer sig i bund og grund om, at mænd skal acceptere det basale spørgsmål om et ja eller nej i forhold til en seksuel aktivitet”

VOLDTÆGTSANMELDELSER I ITALIEN JANUAR – JULI 1995

Forbrydelser anmeldt	569
Heraf overfor mindreårige	141
Personer anklaget	574
Heraf overfor mindreårige	139

LIBIDINØSE VOLDSANMELDELSER I ITALIEN JANUAR – JULI 1995

Forbrydelser anmeldt	574
Heraf overfor mindreårige	251
Personer anklaget	432
Heraf overfor mindreårige	199

Kilde. Det italienske indenrigsministerium 1995 og ugemagasinet Avvenimenti.

Det vigtigste mål med for telefonlinjerne og voldscentrene er at skabe bevidsthed om de potentielle ressourcer og konkrete muligheder, der er tilstede for de voldsramte kvinder. Voldscentrene er af stor betydning, fordi de hjælper de voldsramte kvinder med at italesætte voldshandlingen, og fordi en kvinde, som forlader familien i Italien, reelt forlader alt. I Rom vender ca. 60% af de kvinder, som henvender sig til antivoldscentret, ikke tilbage til familien. Der kommer i gennemsnit to kvinder til centret om dagen.

ITALIENSK MASKULINITET

Der er igennem de sidste 2-3 år kommet en ny diskursiv italesættelse og overskrifter i ugeblade og italienske kvindemagasiner, med titler som "Enden på patriarkatet" og "Farvel til patriarkatet". Indholdet i mange af disse artikler har været, at overskrifterne ikke skal tolkes bogstaveligt, idet der stadig finder mandlig dominans sted – men at mange kvinder nu ikke længere føler det som en uforanderlig symbolsk orden.

Det nuværende italienske samfund åbner op for usikkerhedsmomenter for de hidtil suverænt mandsdominerede områder. Af betydning for konstruktionen af de fremtidige mandlige kønsroller bliver, hvordan det mandlige herredømme konkret bliver truet i hverdagslivets sociale praksis. Det er essentielt at undersøge om der stadig, selv efter de hårde feministiske opgør i Italien i 1970'erne, eksisterer sociale praktikker og ubevidste dispositioner, som udelukker kvinder fra magtspillet.

Den franske sociolog Pierre Bourdieu (1966,1977,1990) har lagt vægt på disse aspekter i sine studier af maskuliniteten i Middelhavslandene. Pierre Bourdieus pointe er, at det dominansforhold der eksisterer i Middelhavslandene er et institutionaliseret fænomen, der er blevet indskrevet i de objektive, mentale og sociale strukturer.

Herredømme relationerne, som ligger til grund for kønsopdelingen, har svært ved at

komme frem i lyset, idet naturaliseringen af dem sker gennem en kropsliggørelse. Pierre Bourdieu hævder, at der oplagres og indprentes et program i kroppen, som er en anden natur for perception og vurdering og som samtidig har en seksualiseret og seksualiserende funktion. Hvis vi ser på, hvordan naturaliseringen af den italienske mandekrop foregår, og den måde den kan siges at have en seksualiserende funktion, kommer vi ikke uden om, at skulle fokusere på fænomenet "naturligheden i den psykologiske produktion af maskulinitet". Mændenes forskellige positioner og attituder overfor forandringer er hovedsageligt afhængig af den "psykologiske produktion af maskulinitet" og æresfølelser. Det at være en "ærværdig" og "rigtig" mand, er bundet op på forestillingen om mandens overlegenhed og besværliggør derfor demokratiske værdier. Skabelsen af kærlighedsrelationer med følelsesmæssig og seksuel lighed er ligeledes besværliggjort af selvsamme maskulinitets- og æresfølelser.

For at være istand til at definere en form for arketyrisk italiensk mand er vi nødsaget til at se, hvordan den italienske kultur behandler seksualitet, og se på hvilke karaktertyper der skabes. Ligeledes bør vi se hvilke systemer af love og regler, af formel som uformel karakter, de italienske mænd behøver for at opretholde deres herredømmestatus. Eksisterer der uddannelsesmæssige foranstaltninger og bureaukratiske mekanismer, som i deres essens er kønsligt opdelt?

Hvis vi ser på den offentlige sfære i Italien, er den kendetegnet ved at marginalisere og udelukke kvinder. Den kan karakteriseres som et system af sociale og politiske relationer struktureret på klientelistisk vis, dvs. i frivillige ofte nedarvede personlige forbindelser og afhængighedsforhold mellem en socialt højerestående patron og hans laverestående klient. I den offentlige sfære, forekommer der et instrumentalt brug af slægtskab og familierelationer, som ingen kan lide, men som de fleste benytter

sig af. Dette medfører svaghed i statusen omkring borgerrettigheder og mangel på offentlig livskvalitet, hvilket specielt rammer kvinderne. Kvinder som sådan befinder sig i yderkanten af det klientelistiske system. De er ikke umiddelbart vant til at tænke og handle på den måde. De mangler ofte den kulturelle kapital, som kan bane den "succesrige" vej i den offentlige og politiske sfære.

De offentlige klientelistiske ritualer, og den offentlige sfære i Italien, er dybt maskuliniserede. Maskuliniteten er dybt rod-fæstet i den institutionelle historie og i de økonomiske strukturer. Men man må spørge, om det er personerne eller institutionerne, der er præget af maskulinitet. Det interessante ved det italienske samfund er, at kønsdiskussionen er præget af såvel religiøse som biologiske og sociale kønsopfattelser. Dette åbner op for spørgsmålet om hvorvidt, det er familiens rollefordeling, arbejdsmarkedets kønsopdeling eller de religiøse dogmer, der skaber den maskuline hegemonitet.

Der er i det italienske samfund, som konsekvens af katolicisme og traditionalisme, en klar opfattelse af forventet opførsel i mange dagligdagssituationer. Der er en universel accept af breadwinner fænomenet i Italien. Mange italienske mænd er påvirket af, at det på et tidspunkt forventes, at de skal være hovedindtægtsbærere. Der er ingen tvivl om, at udbredt strukturel arbejdsløshed er en "masculinity-killer". Den stadig mere udbredte forestilling, om usikker beskæftigelse og den ekstreme ungdomsarbejdsløshed i Italien på ca. 48%, har svækket mandens muligheder for at opretholde den traditionelle autoritære familief orm.

Konstruktionen af den traditionelle italienske mand, og integrationen af machismo-værdierne er derfor under pres. Dette resulterer i krisetendenser i den traditionelle maskuline magtudøvelse. Det er af stor betydning for opretholdelsen af den maskuline ære, at manden har et stabilt forhold til ar-

bejdsmarkedet. Det har derfor altid været svært at få italienske mænd til at tage deltidsarbejde. Det værste for en italiensk mand er derfor arbejdsløshed, kombineret med en kvindelig hovedindtægt.

En anden årsag, til at ære og skam er betydningfuldt i Italien, har at gøre med den kollektivistiske livsform, der eksisterer. Der er ingen tvivl om, at produktionen af maskulinitet i høj grad er påvirket af sportsverdenens hierarkiske og konkurrerende strukturer. Det er her interessant at se, hvorledes den italienske nation og italienerne som befolkning, indenfor sportens og specielt fodboldens verden, lider ærestab, hvis landsholdet f.eks. taber til en mindre rangeret nation. Som forklaringsfaktor hertil er den kollektivistiske livsstil af stor betydning. Den store interesse for mandesport i Italien legitimerer og forstærker helt sikkert mænds krav på at regere og dominere den politiske sfære.

Der vil ligeledes altid være det aspekt på spil, at en mand i en eller anden grad skal kunne forsvare sin familie fysisk, ved fornærmelser og overgreb. En mand skal også bekymre sig om sine familiemedlemmers seksuelle ære. Den klassiske situation for pigens æresproblematik, er en pige som mister sin jomfrudom inden ægteskabet og som derefter skandaliserer familiens ære og bliver udstødt af det lokale samfund. Disse forhold er forbi i Italien, og har været det i nogle år, både i byen og på landet. Det er dog ikke det samme som at sige, at jomfruelighed ikke stadig er en dyd i Italien, med betydning for teenagerpigens hverdagsliv. Jomfrudom eksisterer stadig som kulturel værdi, men nu som et valg og ikke som tvang.

Ærens betydning i det italienske samfund er nedadgående. De katolske direktiver og de traditionelle familiedyder er på retur. De strenge jomfruidealener består nu kun i de mest traditionelle og tilbagestående landsbyer, hovedsageligt i de sydligste regioner. Årsagen til, at jeg ønsker at opretholde et fokus på disse begreber skyldes, at de stadig

er af betydning i reguleringen af hverdagslivet i Italien. Den måde en italiener, mand eller kvinde, bliver et korrekt etisk og moralsk subjekt på, er stadig påvirket af socialt udbredte og accepterede æresregler.

DEN SYMBOLSKE KAPITAL

At symbolsk kapital stadigvæk har stor betydning i Italien, skyldes bl.a. at de materielle og politiske forhold har ændret sig, men ikke tilstrækkeligt til at forandre de dominerende kulturværdisæt. De sociale strukturer og logikker, som definerer de italienske kvinders væren og fremtrædelsesform, eksisterer stadig. Det er stadig svært for en italiensk kvinde at erhverve sig en offentlig identifikation selvom der, specielt efter operation "rene hænder", som var et opgør med de klientelistiske udvekslingsprocesser, er sket markante institutionelle forandringer i det italienske samfund. Vanskelighederne ved at danne sig en offentlig identitet skal ses i forlængelse af de indslusningsvanskeligheder, der spærrer for de italienske kvinder på det italienske arbejdsmarked.

Diskursen om familiens stærke betydning opretholdes stadigvæk. Dette til trods for, at der ikke længere eksisterer præcise og logiske regler for, hvordan en familie "bør leve". Slægtskabsrelationerne strukturerer ikke længere så stærkt det sociale hverdagsliv. Der er specielt sket et fald i betydningen af officielle slægtskabsrelationer, hvorimod praktisk slægtskab stadigvæk har stor betydning, specielt i landområder. Der eksisterer dog stadigvæk et levn fra de gamle traditioner, der siger at en ung mand bedre kan vente med at gifte sig end en ung kvinde, idet hun mister status med årene. Disse problematiseringer kan måske ses i forbindelse med det gamle ordsprog: "den mand hvis datter vokser op uden at blive gift, er bedre tjent med være død end levende". Ligeledes er det stadigvæk lettere for en fraskilt mand, end for en fraskilt kvinde, at gifte sig igen. Han mister mindre symbolsk

kapital ved at være skilt. Juridisk set har det indtil familiereformen i 1975 også været sværere for en fraskilt kvinde at gifte sig igen.

Der eksisterer, til trods for markante modernitetstræk i det italienske samfund, stadigvæk et mytisk og rituelt taxameter, som præger og strukturerer hverdagslivets sociale praksisser, og de mentale strukturer der ligger bag. F.eks. er respekten for ældre mennesker stadig i behold, ligesom kvinders pligt til at tage sig af de unges opvækst stadigvæk dominerer.

Den symbolske magt, eller symbolske vold, er stadigvæk en del af den politiske magt, både på struktur- og individniveau. Den "doksiske orden" har med moderniteten ændret sig. Den sociale verden i Italien har mistet en del af sin "naturalisering". Dette skal forstås på den måde, at der nu eksisterer et univers af forskellige diskurser og strategier, som de italienske individer kan benytte sig af. Det er dog sigende at der, trods muligheden for at få skilsmisse, kun er ca. 0.5% af de italienske ægteskaber, der ender med skilsmisse. Dette skal ses i forbindelse med, at det er vanskeligt for de italienske kvinder at forlade deres mænd, bl.a. på grund af den svære adgang til arbejdsmarkedet. Den italienske familielovgivning er baseret på "investment – type marriage". Det påhviler, ifølge familielovgivningen fra 1975, den økonomisk stærke part at yde et hustrubidrag, der svarer til den svage parts behov og den stærke parts egen økonomiske formåen (Jensen, 1996). Det er således også bekosteligt for de italienske mænd at forlade deres hustruer.

Hvis vi ser på de holdningssystemer, der er blevet internaliseret i størstedelen af de italienske kvinder, med plads til ekstreme individuelle forskelle, giver det "mening" at relatere den dominerende kvindehabitus til det overordnede magtfelt, hvilket kan siges at være den katolske kirkes diskursive udsagn om kvinden som hovedsageligt moder og hustru. Den diskursive praksis har stor betydning for hele feltets funktionsmåde og

afgrænsning og de enkelte italienske kvinders perceptions- og vurderingskriterier – herunder deres opfattelse af sig selv. Det positionelle felt er meget styrende for det holdningsmæssige felt. De brud og nyorienteringer, der er sket indenfor kvindefeltet, er et produkt af ændringer i det overordnede magtfelt i det italienske samfund.

DEN TRUEDE MASKULINITET

Den italienske sociolog Nella Ginatempo (1994) hævder, at maskuliniteten i det meridionale samfund er truet, idet de ressourcer, der skal til for at konstruere det maskuline, virker fraværende. Ginatempes tese er bl.a., at der i de områder, hvor staten ikke dominerer, historisk set har udviklet sig processer og dynamikker med feminine værdier i højsædet. Dette er f.eks. de uformelle netværk, selvproduktion, forsørgelse og omsorgsområdet. Hun bygger det bl.a. på, at der efter faldet, og den formindskede betydning af den patriarkalske bonde, ikke har udviklet sig en "maskulin økonomi og industriel mandetype."

De maskuline dyder er uden tvivl på retur og det er sværere at opfylde et traditionelt maskulint hverdagsliv; der produceres mindre og de enorme statslige socialoverførsler er en trussel imod mandens sociale, økonomiske og politiske status. Der vil i mange arbejderfamilier i periferi og provinssområder stadig være en tendens til, at mænd forbyder deres kvinder at komme på arbejdsmarkedet. Behovet for opretholdelsen af den rigide sociale arbejdsdeling bør ikke undervurderes. Mange italienske mænd har stadig udbredte latinske attituder overfor husholdning, og den kønslige arbejdsdeling i hjemmet er derfor stadig domineret af kvindens arbejde.

Den italienske maskuline skrøbelighed skal sættes i forbindelse med mandens afhængighed af kvinden og moderen. Dette skyldes måske muligheden for, at leve en stor del af sit liv i det jeg kalder en "forlængt barndom". Der er forskel på den styrke

man kan hævde sin maskulinitet på afhængigt af om man er "blevet en mand" eller er en mand. I den italienske kultur kan man sige, at de italienske mænd har fået deres maskulinitet og tilladelsen til at posere forrørende. At opfatte mandighed som en fornægtelse af det at være drenget, kan man ikke sige er slået igennem i Italien. Der eksisterer der ikke strenge koder for, hvordan man skal opføre sig i alle livets faser. Den italienske manddom kan formuleres som retten til arketypisk mandlig fremtræden samtidig med opretholdelse af de tætte bånd til moderen.

Tendensen til at opretholde og konfirmere maskulinitet og virilitet gennem fertil optræden; at gøre hustruen gravid igen og igen og modsætte sig brugen af prævention, gælder stadig i visse landområder. Det er specielt p-piller og spiraler, som konfronterer den maskuline identitet, idet fertilitetsprøven fjernes, og konen kan være manden utro, uden at det kan bevises. Konkret kan det give sig udslag i en rigid og brutal opførsel overfor kvinder og børn. Dette resulterer ofte i en begrænsning af kvinders socialitet og kvinders bevægelsesfrihed i det offentlige rum.

OPSUMMERING

Overordnet set kan man hævde, at årsagen til at det har været så svært, at komme til at straffe en voldsmand i familien skyldes, at de kristelige demokrater har interessefællesskab med den katolske kirke, i dyrkelsen af de traditionelle familiedyder. Det katolske Italien har ønsket at opretholde forestillingen om, at der ikke fandtes noget "ondt" inden for familien. Det handlede i høj grad om forskellen på gifte og ugifte kvinder og om en nedprioritering af den kvindelige personlighed og en opprioritering af den familiære status. Debatten har været ekstrem følelsesladet. Redaktøren af kvindebladet "Il paese delle donne" Maria Paola Fiorenzoli:

“Det er kun 1 år siden vi blev “personer” og det var de fandeme 14 år om at vedtage i det italienske parlament”

Diskussionen for og imod den nye seksualvoldslov indeholdt kontroversen om, hvem der egentligt profiterer på den nye lov, og om det er de italienske kvinders lov eller politikernes. Seksualvoldsloven bliver alligevel af de fleste italienske kvinder opfattet som en sejr, fordi den er et kompromis mellem kvindelige parlamentsmedlemmer, og et opgør med de maskuline og religiøse dyder som flertallet af mænd bærer rundt på i parlamentet. Den signalerer derfor en vigtig kulturel forandring i opfattelsen af kvindens krop og civilrettigheder. Italien blev allerede i 1986 af Europaparlamentets “Udvalg for kvinderettigheder” gjort opmærksom på, at man opfordrede de europæiske medlemslande til at indordne forbrydelser om seksualvold under straffeloven om “forbrydelser imod personen” og samtidig straffe og bedømme voldtægt indenfor og udenfor familien på samme vis.

Om resultatet af seksualvoldsloven kan man diskutere, hvad der er vigtigst; at få ændret de overordnede kulturelle normer for opfattelsen af voldtægt eller den konkrete kultur blandt dommere og advokattanden. Det er selvfølgelig vigtigt ikke at opfatte lovændringen som godtroende og naiv, idet der i det italienske samfund er store problemer med at få loven implementeret i politiets rækker, forstået på den måde, at der stadigvæk er tradition for at opfatte kvinden som medskyldig i voldtægtsagerne. Fabrizia Castagna fra antivoldscenret i Rom siger:

“ Kvinder vil helt sikkert anklage mere i fremtiden. Nutidens generation af unge piger er informeret om deres civilrettigheder. De vil ikke acceptere et sådant overgreb på deres krop. Men der er stadigvæk store problemer med den måde politiet behandler ofrene på. Dette kan være en af årsagerne til, at en kvinde vælger at undgå en udpeg-

ning af deres voldsmand. Uden en kulturel forandring er loven ikke meget værd”.

Ophævelsen af definitionen på voldtægtsforbrydelsen som værende enten en fuldbyrdet voldtægt eller libidinøse voldshandlinger resulterer i, at det ikke længere er nemt at forkaste en seksuel voldshandling uden penetrering som værende mindre alvorlig. Men på den anden side resulterer den juridiske betegnelse “mindre alvorlig voldshandling” i, at det netop kan lade sig gøre. Der er dog grund til optimisme, idet der i de større italienske byer nu er specielle dommerkorps, som er specialiseret i det juridiske arbejde omkring voldtægt og vold i hjemmet. Hvis der skal ske en diskursiv ændring i den generaliserede samfundsmæssige debat om seksualvold i det italienske samfund, er det vigtigt, at de italienske medier foretager en opprioritering fra, hvad de enkelte parlamentsmedlemmer siger om seksualvoldslovsforslaget, til at fokusere bredere på seksualvold som fænomen.

LITTERATURLISTE

- “Avvenimenti”, 21. Februar 1996.
- Bourdieu, Pierre (1966): “The sentiment of honour in kabyle society”, i Peristiany, J., “Honour and Shame”, (1966), Chicago Press.
- Bourdieu, Pierre (1977): “Outline of a theory of practice”, Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (1990): “The logic of practice”, Polity Press.
- Foucault, Michel (1978): “Seksualitetens historie - Viljen til viden”, bind I, Rhodos.
- Giddens, Anthony (1992): “The transformation of Intimacy -Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies”, Polity Press.
- Ginatempo, Nella (1994): “Donne al confine”, Franco Angeli.
- Jensen, Per H (1996): “Komparative velfærdssystemer”, Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- “Noi Donne” (April 1995)
- “Noi Donne”, (November 1995)
- “Noi Donne”, (April 1996)
- “Noi Donne”, (Juni 1996)
- “Paese delle donne”, 21. Februar 1996.

- Siebert, Renate (1994): "Le donne, la mafia, Il Saggiatore.
- Tartafiore, Roberta (1996): "De Bello Fallico"-cronaca di una brutta legge sulla violenza sessuale".

SUMMARY

Until 1996 the Italian legislation concerning sexual violence condoned abuse within the family. The legislation reveals that, for generations, Italian women were living without basic civil rights. It took more than

60 years before the Italian parliament accepted that rape was a crime "against the person" and "not against the public moral". The new legislation concerning sexual violence was perceived as a victory for Italian women. But does their victory pose an actual threat to the Italian male-dominated culture? Will it be possible for Italian women to enter the "fields of power" at all?

Kenneth Reinicke
Ph.D. Studerende
Undervisningsassistent RUC og AUC